

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Lakiuudistus on tärkeä ja tarpeellinen. Sen tarkoituksena on tukea tarvitsevien opiskelijoiden tulevaisuuden näkymien, opiskelun ja työllistymisen parantaminen.

On kuitenkin tärkeää muistaa myös ammatilliseen koulutukseen oleellisesti kuuluva ihmisenä kasvamisen tukeminen. Lisäksi ammatilliseen koulutukseen kuuluu yhteiskunnallisen osallisuuden tukeminen ja varmistaminen laajemmin. Nämä keskeiset tavoitteet eivät näy esityksen säädöksissä eivätkä niiden perusteluissa juuri mitenkään. Esitys on rakennettu varsin pitkälle vain työllisyyden näkökulmasta ja työvoimalähtöisesti. Tämä on liian kapea-alainen näkökulma uudistukseen.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi oppimisen tuen yhtenäistäminen varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Esitys ammatillisen koulutuksen tuen uudistuksesta yhtenäistää käytäntöä lähinnä lukiokoulutuksen tuen kanssa. Kuitenkin ammatillisen koulutuksen osalta säädettäisiin jatkossakin erityisestä tuesta mutta lukiokoulutuksessa erityisopetuksesta. Tämä epäyhtenäisyys johtaa todennäköisesti sekaannuksiin etenkin kaksois- tai kolmoistutkintoa suorittavien kohdalla.

Erilaisten oppijoiden liitto (jatkossa EO-liitto) painottaa, että tuen määrän lisäämisen ja sen laadun ja osuvuuden turvaamisen tulee olla lakiuudistuksen keskeinen ja näkyvä tavoite. Muutosten kokonaisvaikutusten arviointi tulee tehdä kattavasti oppimisen tuen toteutumisen, osuvuuden, resurssien riittävyyden, kustannusvaikutusten ja ennen kaikkea koulutuksen laadun osalta.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Yksi lakiesityksen keskeinen puute on resurssikertoimen puuttuminen. Kuten perusopetuslain uudistuksessa myös ammatillisen koulutuksen lakiuudistuksessa oppimisen tuki on resursoitava uskottavasti yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Nykytilanteen perusteella tiedämme yksiselitteisesti ja kiistattomasti, että oppimisen tuki ei toteudu riittävästi eri oppilaitoksissa, mikäli siihen ei säädetä

ja korvamerkitä resurssikerrointa. Itse asiassa tuen määrittämiseen tarvitaan kertoimet oppilaitoksen tehtävän ja opiskelijoiden ennustettavan tuen tarpeen perusteella.

Lakiuudistukseen esitetään uutena säädöksenä opiskelijan lähtötason painotuskerrointa, jossa otettaisiin huomioon päättötodistuksen arvosanoja ja mahdollisia opiskeluvalmiuksiin vaikuttavia tekijöitä. Uusi kerroin on EO-liiton näkemyksen mukaan periaatteessa hyvä ehdotus. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että perusopetuksen arvosanat eivät aina kerro tuen tarpeesta, etenkin jos tarve liittyy jaksamiseen ja/tai mielenterveyteen, tai tulevasta menestyksestä toisella asteella.

Päättötodistuksen arvosanat voivat siis olla yhteydessä oppimisvaikeuteen, kuten lukemisen ja/tai kirjoittamisen tai matematiikan erityisvaikeuteen tai hahmottamisen vaikeuteen, mutta eivät välttämättä. Moni lapsi ja nuori on selviytynyt sinnikkyytensä ja valtavan työmäärän ansiosta peruskoulun läpi hyvin arvosanoin, mutta toisella asteella oppimisvaikeudet tulevat ikävaiheen ja/tai opintojen muuttumisen myötä selvästi esiin ja hankaloittavat opiskelua. Lisäksi ammatilliseen koulutukseen hakeutuu huomattava määrä opiskelijoita, jotka ovat suorittaneet peruskoulun vuosia tai jopa vuosikymmeniä aiemmin, sekä kansainvälisiä opiskelijoita, joiden todistusten vertailu on haasteellista.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että oppimisen tuki on opettajan antamaa tukiopetusta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön antamaa tukea ja ohjausta ja että sitä tulee olla saatavissa riittävästi, oikea-aikaisesti ja oikeanlaisena. Nämä ovat tärkeitä periaatteita, joista kuitenkin tulee säätää nyt esitettyä täsmällisemmin.

Oppimisen tuen osalta on siis täsmällisesti määriteltävä opiskelijan oikeus paitsi opettajan antamaan tukiopetukseen myös kielelliseen tukeen, erityisopettajan antamaan tilapäiseen erityisopetukseen ja opiskeluvalmiuksia tukeviin OPVA-opintoihin. Tämä velvoittavampi ja täsmällisempi säätäminen on erittäin tärkeää siksi, että ammatilliseen koulutukseen tulee merkittävä osa opiskelijoita, jotka ovat saaneet perusopetuksessa oppimisen tukea. Myös tarve vakiintumassa oleville OPVA-opinnoille on osoittautunut selkeäksi.

Lisäksi on tärkeää, että opiskelijan oikeutta tarvitsemaansa oppimisen tukeen konkretisoidaan ja tarkennetaan opiskelijalähtöisesti: millaista tukea opiskelija tarvitsee, mitkä ovat konkreettiset tuen muodot, ketkä tukea antavat. Opettajan, erityisopettajan ja opinto-ohjaajan rooleja on tarkennettava.

Aivan keskeistä on varmistaa sujuva tiedonsiirto opiskelijan aiemmasta tuen tarpeesta ja hänen saamastaan tuesta perusopetuksessa. Tiedot perusopetuksessa päätetyistä oppilaskohtaisista tukitoimista tulee siirtää viiveettä koulutuksen järjestäjälle. Lisäksi säädösperusteluissa on mainittava opiskelijaa opettavien opettajien oikeudesta tarkastella oppimisen tukea koskevan päätöksen sisältöä.

Muistutamme, että oppimisen tukea tarvitaan yhtä lailla ja suuressa määrin myös työpaikoilla tapahtuvassa opiskelussa. Sen tulisi näkyä lakiesityksessä.

(Yleisen) oppimisen tuen lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi opiskelijan oikeudesta erityiseen tukeen. Erityisen tuen edellytyksenä olisi oppimisvaikeuksien todentaminen, millä tarkoitettaneen luki-, matematiikan tai hahmottamisen vaikeuden todentamista testien avulla. Tätä emme EO-liitossa pidä hyvänä tai tarpeellisena asiana, vaan tuen saamisen tulee jatkossakin perustua erityisopettajan ja muun opetushenkilöstön pedagogiseen arviointiin. Tuen tarve voi johtua

muistakin syistä kuin oppimisvaikeuksista, eivätkä kaikki oppimisen vaikeudet ole selkeästi todennettavissa.

Esityksen mukaan erityinen tuki olisi erityisopettajan antamaa erityisopetusta, erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta sekä opiskelijan tarvitsemia muita erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Tämä tarkoittanee sitä, että yleiseen oppimisen tukeen ei välttämättä kuuluisi mahdollisuus tavata erityisopettajaa. EO-liitossa pidämme välttämättömänä, että jokaisella opiskelijalla on oikeus tavata erityisopettajaa matalalla kynnyksellä heti, kun he kokevat oppimisessaan ja opiskelussaan tuen tarvetta. Muun opetushenkilöstön tulee myös aktiivisesti tarjota tätä mahdollisuutta opiskelijoille heti, kun he huomaavat, että oppimisessa tai opiskelussa on vaikeuksia. On ensiarvoisen tärkeää, että tukea saa ennaltaehkäisevästi ja etupainotteisesti, jottei opiskelijan tarvitse ensin epäonnistua ja pettyä itseensä tai joutua selviytymään hankaluksiensa kanssa yksin.

Myös erityisopettajan konsultaatioon perustuvan muun opetuksen ja ohjauksen tulee olla osa jo yleistä oppimisen tukea. On tärkeää muistaa, että ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstöllä ei lähtökohtaisesti ole juuri tietoa oppimisvaikeuksista eikä erityistä osaamista ottaa niitä opetuksessaan huomioon. He eivät tunne riittävästi tuen keinoja ja välineitä eivätkä välttämättä osaa soveltaa niitä vastaamaan opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita. Sen takia opetushenkilöstö tarvitsee usein erityisopettajan ohjausta erilaisten oppijoiden kohtaamisessa sekä oppimisvaikeuksia kokeville opiskelijoille toimivien oppimisen ja opiskelun keinojen ja välineiden käytössä. Lisäksi erityisopettajan apu on usein tarpeen yksittäisen opiskelijan tukea suunniteltaessa yhdessä ammatillisen opettajan kanssa ja tukitoimien alkuvaiheissa, vaikka jatkossa suoraan erityisopettajan antamalle tuelle ei olisikaan tarvetta. Kun opiskelija saa oikeanlaista tukea nopeasti ja matalalla kynnyksellä, tuen tarve on todennäköisesti myöhemmin pienempi.

Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

Asetusluonnokset

Muut kommentit

Vaativan erityisen tuen tarve on lisääntynyt ja tulee mahdollisesti jatkossakin lisääntymään. Kokeilulain säätämisen ja neuvottelumenettelyn yhteydessä tulee pohtia vaativan erityisen tuen koulutuksen saavutettavuutta siten, että vaativan erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat voivat opiskella lähempänä kotiaan. Useammalle yleiselle koulutuksen järjestäjälle tulisi myöntää vaativan erityisen tuen järjestämislupa siten, että opiskelijapaikat myönnetään sellaisille vaativan erityisen tuen opiskelijoille, joilla on edellytyksiä valmistua ammattiin ja toimia tulevassa ammatissaan.

Vaativan erityisen tuen opiskelijoiden opiskeleminen yleisissä oppilaitoksissa edistää inklusiota, lisää kaikkien opiskelijoiden ymmärrystä erilaisuudesta sekä erilaisten oppijoiden kohtaamisen taitoa. Näillä oppilaitoksilla tulee olla riittävästi vaativan erityisen tuen osaamista ja valmiudet tarjota täydennyskoulutusta erilaisten oppijoiden kohtaamisessa muulle opetus- ja ohjaushenkilöstölle sekä hallintohenkilöstölle.

Reinikainen Sarianna
Erialaisten oppijoiden liitto ry